

EVROPSKÁ UNIE A SVĚTOVÁ OBCHODNÍ ORGANIZACE

Světová obchodní organizace (WTO) usiluje o zabezpečení mezinárodního obchodního systému založeného na pravidlech. Navzdory patové situaci při obchodních jednáních se zkoumají možnosti modernizace pravidel WTO a nová řešení globálních problémů. Když v únoru 2017 vstoupila v platnost dohoda o usnadnění obchodu, přinesla další rozvoj obchodních pravidel WTO. Na základě Lisabonské smlouvy vykonává Evropský parlament legislativní činnost společně s Radou a zastává důležitou kontrolní úlohu v oblasti mezinárodní obchodní politiky.

V prvních desetiletích 20. století vedly otázky spojené s obchodem k tomu, že státy navazovaly stále složitější vzájemné styky, které si vyžádaly vznik platformy k usnadnění a regulaci obchodních vztahů. Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT) z roku 1947, která byla výsledkem této potřeby, neposkytla pouze diskusní fórum v podobě kulatého stolu, čímž vytvořila mnohostranný přístup k obchodu, ale zavedla rovněž systém mezinárodně uznávaných pravidel týkajících se obchodu. Základní myšlenkou bylo vytvořit rovné podmínky pro všechny členy „podstatným snížením cel a jiných překážek obchodu a odstraněním diskriminace v mezinárodním obchodě“^[1].

Když se mezinárodní obchod rozšířil nad rámec výměny hmotného zboží o služby a myšlenky, byla dohoda GATT přeměněna a institucionalizována ve Světovou obchodní organizaci (WTO). Ta vznikla v roce 1995 z Uruguayského kola mnohostranných obchodních jednání a sloučila v sobě předchozí dohody o obchodu, např. samotnou dohodu GATT, Dohodu o zemědělství a Dohodu o textilu a oděvech, a dodatečné všeobecné dohody. Nejvýznamnějšími novými dohodami byly Všeobecná dohoda o obchodu službami (GATS) a Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS). V únoru 2017 vstoupila v platnost dohoda o usnadnění obchodu – první mnohostranná dohoda, jež byla od založení WTO vytvořena. Kromě toho se hledají způsoby, jak docílit nového vývoje ve Světové obchodní organizaci, které by případně mohly zahrnovat doplnění nových otázek, jež odrážejí nejnovější vývoj v oblasti mezinárodního obchodu, na program obchodních jednání WTO.

Statistika ukazuje, že existuje jasná spojitost mezi volným a spravedlivým obchodem a hospodářským růstem. Vznik WTO byl významným krokem směrem ke komplexnějšímu, a tedy dynamičtějšímu systému mezinárodního obchodu. WTO usiluje o prosazování volného obchodu, konkrétně tím, že zajišťuje, aby jednotlivé země při obchodních jednáních nepolevovaly v odstraňování překážek bránících obchodu. V současné době dvě třetiny členů WTO patří mezi rozvojové země, což tranzitivním ekonomikám a nejméně rozvinutým zemím umožňuje využívat otevřeného obchodu k pokroku v jejich rozvojovém úsilí.

[1]Všeobecná dohoda o clech a obchodu (1947), preambule.

MECHANISMUS UROVNÁVÁNÍ OBCHODNÍCH SPORŮ

Jedním z nejdůležitějších úspěchů WTO je konsolidace jejího Orgánu pro urovnávání sporů, který má pravomoc rozhodovat o obchodních sporech a vymáhat plnění svých rozhodnutí. Mechanismus urovnávání sporů funguje na předem stanovených pravidlech, která umožňují členům WTO bez ohledu na jejich politický vliv či ekonomickou váhu podávat žaloby proti údajným porušením pravidel WTO a domáhat se nápravy. Tento mechanismus omezil využívání jednostranných obranných nástrojů, k nimž se země dřív uchýlovaly a které často vedly k odvetným opatřením ze strany dotčených států, a někdy dokonce k regulérním obchodním válkám.

Systém WTO pro řešení sporů dosud zaručuje, aby silnější členové neměli navrch nad slabšími, a stanovuje jasná pravidla pro odvetná opatření. Avšak existuje riziko, že se systém paralyzuje vzhledem k tomu, že se členům odvolacího orgánu WTO blíží konec funkčního období a volné pozice dosud nebyly obsazeny.

Od vzniku WTO je Evropská unie jedním z nevýznamnějších uživatelů jejího systému urovnávání sporů. Unie byla dosud zapojena do 184 případů urovnávání sporů, přičemž v 99 případech vystupovala jako žalující a v 85 jako žalovaná strana^[2]. V dalších 176 případech požádala o status „třetí strany“, který členům WTO umožňuje sledovat spory, které se týkají jiných stran. Evropská unie, kterou zastupuje Evropská komise, se také často snaží zvýšit kvalitu a přehlednost dohod WTO tím, že požaduje rozhodnutí od jejich jednotlivých panelů a odvolacího orgánu.

Evropský parlament pozorně sleduje vývoj sporů, které se týkají EU. Výbor EP pro mezinárodní obchod se k obchodním sporům vyjadřuje prostřednictvím zpráv, veřejných slyšení a otázek k ústnímu zodpovězení položených Komisi a Radě. Tak je tomu například i ve sporu Airbus-Boeing mezi EU a USA.

JEDNACÍ KOLO Z DOHÁ A DALŠÍ VÝVOJ

Od roku 2001 jsou členové WTO zapojeni do širokého kola mnohostranných obchodních jednání známého jako „kolo z Dohá“ či rozvojový program z Dohá (DDA). Hlavním cílem tohoto již devátého kola jednání o světovém obchodu je, aby se ústředním bodem světového obchodního systému stal rozvoj. Při jednáních kola z Dohá se usiluje o posilování úlohy rozvojových zemí, neboť váha této skupiny v systému světového obchodu za poslední desetiletí vzrostla nevídaným způsobem. Záměrem je posílit schopnost rozvojových zemí těžit z mezinárodního obchodu a pomoci jim v boji s chudobou.

Rozvojový program z Dohá vychází od začátku ze zásady „jednotného aktu“^[3], a je stále otevřen. Stejně jako u předcházejících kol, i zde je cílem další liberalizace obchodu. Vyjednávači mají za úkol též přezkoumat pravidla obchodu a jejich přizpůsobení stále se vyvíjejícímu systému světového obchodu.

DDA stojí na třech pilířích:

1. přístupu na trh pro zemědělské produkty (včetně cel a veřejné podpory), pro průmyslové zboží (ten se označuje též jako „přístup na trh s nezemědělskými produkty“ či „NAMA“) a pro služby,

[2]Hodnoty ke dni 19. září 2018:

https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm

[3]Zásada „jednotného aktu“ v podstatě znamená, že „dokud není dohodnuto vše, není dohodnuto nic“.

2. pravidlech, například na opatřeních ke zjednodušení obchodu a proti dumpingu,
3. a rozvoji.

Jednání však kvůli zásadním otázkám souvisejícím zejména s přístupem na trh uvízla na mrtvém bodě. Nejvýznamnější jsou rozdíly mezi postoji významných rozvíjejících se zemí a postoji průmyslových zemí či jejich bloků, které se týkají způsobu, jakým by měl být systém mezinárodního obchodu reformován.

EU podporovala zahájení širokého a ambiciózního kola. Viděla v něm jedinou cestu, jak zaručit hospodářský růst a zisky z rozvoje všem účastníkům a jak umožnit nezbytné kompromisy. Navzdory značnému úsilí řady účastníků (zvláště EU) se však nezdá, že by bylo v brzké době možné úspěšné uzavření jednání jako celku.

Za účelem překonání patové situace v jednáních z Dohy a zamezení přílišnému protekcionismu se členové WTO zaměřili na dosažení výsledků v méně sporných oblastech, což by mohlo ve značné míře splnit rozvojové cíle. V prosinci 2013 byl sjednán první mnohostranný právní nástroj od založení WTO před dvaadvaceti lety – dohoda o usnadnění obchodu. Dva roky poté, v prosinci 2015, byl zaznamenán další hmatatelný pokrok v podobě dohody o pravidlech omezujících podporu vývozu zemědělských produktů narušující obchod, což je oblast, jež má zvláštní význam pro nejméně rozvinuté země.

Přestože tyto pozitivní pokroky, zejména vstup dohody o usnadnění obchodu v platnost z února 2017, nejsou tak zásadní jako původní program kola z Dohy, potvrzují závazek členů WTO podporovat mnohostranný obchodní systém. Dále připravují půdu pro nové pojetí WTO, které přispěje k řešení nových výzev světového obchodu a k posílení mnohostranného obchodního systému založeného na pravidlech. Evropský parlament tato jednání bedlivě sleduje. Přijímá různé zprávy posuzující stav diskusí.

Parlamentní konference o WTO, kterou pořádá společně EP a Meziparlamentní unie, pravidelně skýtá příležitost ke konstruktivní účasti (viz níže, kde je o této konferenci uvedeno více informací). Parlament několikrát vyzval k tomu, aby byla jednání obnovena, přičemž zdůraznil význam kola z Dohy pro světový obchod a hospodářský rozvoj.

Parlament byl také úzce zapojen do jednání o omezenějších dohodách. V prosinci 2015 vyslal delegaci do Nairobi a v prosinci 2017 do Buenos Aires k účasti na ministerských konferencích WTO. Parlament vývoj ve Světové obchodní organizaci soustavně sleduje, zejména s ohledem na ministerskou konferenci WTO, která se bude konat v Astaně v roce 2020.

EU A WTO

Země EU hrají již od druhé světové války ústřední úlohu v rozvíjení systému mezinárodního obchodu. V současné době zkoumá EU možnosti modernizace WTO^[4].

Stejně jako dohoda GATT (a později WTO) byla i sama Evropská unie původně koncipována jako cesta k odstranění celních bariér a podpoře obchodu mezi svými členskými státy. Jednotný trh EU byl zčásti inspirován zásadami a postupy GATT. Unie byla vždy mezi hlavními podporovateli skutečného mezinárodního obchodu založeného na právním státě. Takový systém pomáhá zajistit spravedlivý přístup podniků na zahraniční trhy, a podporuje tedy hospodářský růst, jak v domácím měřítku, tak ve třetích zemích, a to zejména v těch méně rozvinutých.

Společná obchodní politika EU je jednou z oblastí, v nichž má plnou a výlučnou pravomoc Unie jako taková. Jinými slovy, EU jedná v rámci WTO jako jediný subjekt a je zastoupena Komisí,

[4] Tisková zpráva nazvaná [Evropská komise představuje komplexní přístup pro modernizaci Světové obchodní organizace](#).

nikoli členskými státy. Komise vyjednává o obchodních dohodách a u Orgánu WTO pro řešení sporů hájí zájmy EU jménem všech 28 členských států. Komise pravidelně konzultuje s Radou a Evropským parlamentem obsah mnohostranných jednání a příslušnou strategii a podává jim v této věci zprávy. Na základě Lisabonské smlouvy jsou Rada a Parlament spolunormotvůrci a jejich postoje v otázkách mezinárodního obchodu mají stejnou váhu.

EU se prostřednictvím WTO snaží také o podporu mnohostranného rámce pro obchodní jednání, který má doplnit a možná zcela nahradit dvoustranná jednání. Patová situace v kole z Dohá a skutečnost, že se ostatní obchodní partneři uchýlili k dvoustranným dohodám, přiměly EU k tomu, aby částečně přehodnotila svou dlouhodobou strategii a vrátila se k regionálním a dvoustranným jednáním.

Slepé uličky, do nichž se WTO dostala, svědčí rovněž o tom, že se systém mezinárodního obchodu za posledních 20 let dramaticky změnil. Systém prošel změnou a noví aktéři, jimiž jsou země v procesu transformace a rozvojové země, hrají v tomto procesu významnou roli. Liberalizace systému mezinárodního obchodu prospívá některým rozvojovým zemím, které zažívají dosud nevídané období trvalého hospodářského růstu. EU si je této nové dynamiky vývoje dobře vědoma. Poukazuje na to, že je nutné překonat přístup k jednáním z posledních let a vyzkoušet inovativnější přístupy, které by odpovídaly rostoucímu významu otázek regulace oproti otázkám týkajícím se celních sazeb.

PARLAMENTNÍ KONFERENCE O WTO

Parlamentní konferenci o WTO organizují společně Evropský parlament a Meziparlamentní unie (IPU); jejím cílem je mezinárodní podpora demokracie, a to poskytnutím parlamentního rozměru mnohostranné obchodní spolupráci.

První oficiální setkání členů parlamentů na zasedání WTO se uskutečnilo v prosinci roku 1999 na Konferenci ministrů WTO v Seattlu. V roce 2001 se Evropský parlament a Meziparlamentní unie dohodly, že spojí své úsilí a zorganizují během konference WTO v Dohá parlamentní setkání. Toto setkání položilo základy takzvané „Parlamentní konference o WTO“.

Tato konference je fórem, na němž si mohou poslanci parlamentů z celého světa vyměňovat názory, informace a zkušenosti týkající se otázek mezinárodního obchodu. Účastníci monitorují činnost WTO, podporují účinnost a spravedlivý charakter činnosti WTO, prosazují transparentnost v postupech WTO, pracují na zlepšení dialogu mezi vládami, parlamenty a občanskou společností, ovlivňují směřování diskusí v rámci WTO a rozšiřují kompetence vnitrostátních parlamentů v otázkách mezinárodního obchodu.

Parlamentní konference o WTO se schází každoročně a také v době Konference ministrů WTO. Poslední z těchto setkání se uskutečnilo v Buenos Aires ve dnech 9. a 10. prosince 2017.

Susana Mendonça
09/2018